

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

תורה – שמות פרק כא'

(טז) וּגְנַב אִישׁ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמָת: (טז) וּגְנַב אִישׁ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוֹמָת: (טז) וְדִינְגוּב נִפְשָׁא מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְבְּגוּיָהּ וַיִּשְׁתַּכַּח בִּידֵיהָ אֶת־קַטְלָא יִתְקַטֵּל: (יז) וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: (יז) וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת: (יז) וְדִילוּשׁ אָבוּהִי וְאִמִּיהָ אֶת־קַטְלָא יִתְקַטֵּל: (יח) וְכִי יִרְיֹבֵן אֲנָשִׁים וְהִפָּה אִישׁ אֶת רַעְהוֹ בְּאָבְנוֹ אוֹ בְּאֶגְרֵף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: (יח) וְכִי יִרְיֹבֵן אֲנָשִׁים וְהִפָּה אִישׁ אֶת רַעְהוֹ בְּאָבְנוֹ אוֹ בְּאֶגְרֵף וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב: (יח) וְאָרִי יִנְעוּן גְּבָרִין וַיִּמְחִי גְבַר יֵת חֲבֵרִיהָ בְּאֶבְנָא אוֹ בְּכוּרְמִיזָא וְלֹא יָמוּת וַיִּפֵּל לְבוֹטְלָן: (יט) אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּף בְּחוּצַי עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (יט) אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּף בְּחוּצַי עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (יט) אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּף בְּחוּצַי עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנָקָה הַמִּכָּה רַק שְׁבִתּוֹ יִתֵּן וְרָפָא יִרְפָּא: (כ) וְכִי יִפָּה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אִמּוֹתוֹ בְּשִׁבְטֵי וַיִּמָּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנְקָם: (כ) וְכִי יִפָּה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ אוֹ אֶת אִמּוֹתוֹ בְּשִׁבְטֵי וַיִּמָּת תַּחַת יָדוֹ נָקָם יִנְקָם: (כ) וְאָרִי יִמְחִי גְבַר יֵת עַבְדֵיהָ אוֹ יֵת אִמְתֵיהָ בְּשִׁלְטָן וַיִּמּוּת תַּחוֹת יָדֵיהָ אֶת־הָאֵל וַיִּתְּרוּ: (כא) אִךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (כא) אִךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמִים יַעֲמֹד לֹא יָקָם כִּי כִסְפוֹ הוּא: (כא) בְּרָם אִם יוֹמָא אוֹ תְרִין יוֹמִין יִתְקָם לֹא יִתְּרוּ אֲרִי כִסְפֵיהָ הוּא:

רש"י

– צסקילה וכ"מ שנאמר דמיו צו צסקילה וצנין צב לכולם (ויקרא כ) צאצו ירגמו אותם דמיהם צם וצמקלל אציו ואמו נאמר דמיו צו (ת"כ קידושין ל): (יח) וכי יריבו אנשים – למה נא' לפי שנא' עין תחת עין לא למדנו אלא דמי איצרו אצל שבת ורפוי לא למדנו לכך נאמרה פרשה זו (מכילתא): ונפל למשכב – כתרומתו ויפול לבוטלן לחולי שמצטלו ממלאכתו: (יט) על משענתו – על צוריו וכו' (מכילתא): ונקה המכה – וכי תעלה על דעתך שיהרג זה שלא הרג אלא למדך כאן שחוצצים אותו עד שנראה אם יתרפא זה וכן משמעו כשקם זה והולך על משענתו אז נקה המכה אצל עד שלא יקום זה לא נקה המכה: רק שבתו – בטול מלאכתו מחמת החולי אם קטע ידו או רגלו רואין בטול מלאכתו מחמת החולי כאילו הוא שומר קשואין שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו שנא' יד

(טז) וגנב איש ומכרו – (מכילתא) למה נאמר לפי שנאמר (דברים כד) כי ימלא איש גונב נפש מאחיו אין לי אלא איש שגנב נפש אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין ת"ל וגונב איש ומכרו. ולפי שנא' כאן וגונב איש אין לי אלא גונב איש גונב אשה מנין ת"ל (ס) וגונב נפש לכך הוצרכו שניהם מה שחסר זה גלה זה: ונמלא בידו – שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמלא בידו כבר קודם מכירה (סנהדרין פה): מות יומת – בחנק כל מיתה האמורה בחורה סתם חנק היא והפסיק הענין וכתב וגונב איש בין מכה אציו ואמו למקלל אציו ואמו. ונ"ל היינו פלוגתא דמ"ס מקשינן הכאה לקללה ומ"ס לא מקשינן (סנהדרין פס):

(יז) ומקלל אביו ואמו – למה נאמר לפי שהוא אומר (ויקרא כ) איש איש אשר יקלל את אביו אין לי אלא איש שקלל את אביו אשה שקללה את אביה מנין ת"ל ומקלל אציו ואמו סתם בין איש ובין אשה ר"כ למה נאמר איש אשר יקלל להוציא את הקטן: מות יומת

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

רא"ם) הכהו והלל דברים ק"ו מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא"כ הכהו דבר שיש בו כדי להמית ועל אבן שהוא כדי למות זהכא זה עבד הקל לא כ"פ: נקם ינקם – (סנהדרין ע"א) מיתת סייף וכן הוא אומר (ויקרא כו) חרב נוקמת נקם ברית (מכילתא): (כ"א) אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם – אם על יום א' הוא פטור על יומים לא כ"פ אלא יום שהוא כיומים ואיזה זה מעת לעת (מכילתא): לא יוקם כי כספו הוא – הא אחר שהכהו אע"פ ששהה מעל"ע קודם שמת חייב:

תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא – כתרגומו שלם שר הרופא (ב"ק פה): (כ) וכי יכה איש את עבדו או את אמתו – בעבד כנעני הכתוב מדבר או אינו אלא בעבדי ת"ל כי כספו הוא מה כספו קנוי לו עולמית אף עבד הקנוי לו עולמית והרי היה בכלל מכה איש ומת אלא בא הכתוב והולאו מן הכלל להיות נדון בדין יום או יומים שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט – כשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר או אינו אלא אפי' אין בו כדי להמית ת"ל בישראל (במדבר לה) ואם באבן יד אשר ימות בה (או בכלי עץ יד אשר ימות בו. גירסת

נביא – ירמיה פרק לה' א'–ו'

(א) הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת יהוה בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה לאמר: (א) פתגם נבואה דהוה עם ירמיה מן קדם יי ביומי יהויקים בר יאשיהו מלך שבטא דבית יהודה למימר: (ב) הלוך אל בית הרקבים ודברת אותם והבאותם בית יהוה אל אחת הלשכות והשקית אותם יין: (ב) אזיל לות בני בית רכב ותמלל עמהון ותעלינון לבית מקדשא דיי לחדא מן לשכתא ותשרי יתהון חמרא: (ג) ואקח את יאזניה בן ירמיהו בן חבצניה ואת אחיו ואת כל בניו ואת כל בית הרקבים: (ג) ודברית ית יאזניה בר ירמיה בר חבצניה וית אחוהי וית כל בנוהי וית כל בני בית רכב: (ד) ואבא אתם בית יהוה אל לשכת בני חנן בן יגדליהו איש האלהים אשר אצל לשכת השרים אשר ממעל ללשכת מעשיהו בן שלם שומר הסף: (ד) ואעלית יתהון לבית מקדשא דיי ללשכת בר חנן בר יגדליהו נביא דיי דבסטר לשכת מעשיה בר שלם אמרכלא: (ה) ואתן לפני בני בית הרקבים גבעים מלאים יין וכסות ואמר אליהם שתו יין: (ה) ויהבית קדם בני בית רכב כלידין מלך חמרא וכסין ואמרית להון שתו חמרא: (ו) ויאמרו לא נשתה יין כי יונדב בן רכב אבינו צוה עלינו לאמר לא תשתו יין אתם ובניכם עד עולם: (ו) ואמרו לא נשתי מחרא ארי יונדב בר רכב אבונא פקיד עלנא למימר לא תשתון חמרא אתון ובניכון עד עלמא: רש"י

(ד) איש האלהים – נביא דה'. שומר הסף – אמרכלא טרשורי"ר בלע"ז:

(ב) אל בית הרקבים – בני יונדב בן רכב ומבני יתרו היו:

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

כתובים – משלי טז' יח'–כג'

(יח) לְפָנַי שֹׁבֵר גָּאוֹן וְלִפְנֵי כְשָׁלוֹן גְּבוּה רֹחַ: (יח) קדם תברא גותנותא וקדם תקלא רמת רוחא:
 (יט) טוֹב שֹׁפֵל רוּחַ אֶת עֵנָיִים {עֵנָיִים} מִחֲלֶקֶת שָׁלַל אֶת גְּאִים: (יט) טב הוא שפל רוח וענונא מן הוא דמפליג עדיתא עם גינותי:
 (כ) מִשְׁפִּיל עַל דְּבַר יִמְצָא טוֹב וּבֹטֵחַ בִּיהוָה אֲשֶׁרִיו: (כ) דמסתכל במלתא ישכח טבתא ודמסבר באלהא טובוהי:
 (כא) לַחֲבֵם לֵב יִקְרָא נְבוֹן וּמִתָּק שִׁפְתָּיִם יִסִּיף לֶקַח: (כא) חכים לבא יתקרי סוכלתנא ודחלין ספותיה מוסיף אולפנא:
 (כב) מְקוֹר חַיִּים שִׁכָּל בְּעָלָיו וּמוֹסֵר אֲוִלִים אֲוִלָּתוֹ: (כב) מבוע דחיי סוכלא דמריה ומדרותיה דשטיי שטיותא:
 (כג) לֵב חָכָם יִשְׁפִּיל פִּיהוּ וְעַל שִׁפְתָּיו יִסִּיף לֶקַח: (כג) לבא דחכימא מסתכל פומיה ובשפותוהי מוסיף אולפנא:

רש"י

(יט) טוב שפל רוח – טוב להתחזר את ענוים ולהיו' אתם שפל רוח מהיות מחלק שלל את גאים:
 (כ) משכיל על דבר ימצא טוב – הנותן לב להתזונן על דבריו לפלס את דרכיו ימצא טוב. ובוטח זה' אשריו – כשהוא מפלס דרכיו ורואה זה מראה שיש זה סכנה או חסרון כים ובוטח בהקצ"ה ועושה הטוב. אשריו – הן אשריו שלו:
 (כא) לחכם לב יקרא נבון – שלמד חכמה מרבו. יקרא נבון – סופו שיהי' נבון בדבריו

מפולפל בחכמתו ויקראו אותו נבון. ומתק שפתים יוסיף לקח – כשארס מטעים דבריו לתלמיד וממתיק דבריו בטעמים יוסיף לקח:
 (כב) מקור חיים שכל לבעליו – וכן פתרון המקרא שכל הבעלים מקור חיים הוא לו. ומוסר אוילים אולת – יסורי אוילים ע"י אולת באים להם וכן משמעו האולת יסורין הוא לאוילים:
 (כג) לב חכם ישכיל פיהו – לבו מלמד את פיו לדבר אכות. (ועל שפתיו – יוסיף לבו לקח):

משנה – בבא מציעא פרק ח'

(א) השואל את הפרה ושאל בעליה עמה או שבר בעליה עמה, שאל הבעלים או שכרו, ולאחר כך שאל את הפרה, ומתה, פטור, שנאמר (שמות כב) אם בעליו עמו לא ישלם. אבל שאל את הפרה ואחר כך שאל את הבעלים או שכרו, ומתה, חייב, שנאמר (שם) בעליו אין עמו ישלם:
 משמע אם צעל השור עמו עם השואל, שהוא שאל או שכור לו לעשות מלאכתו בשעה שהשאל לו פרתו, לא ישלם: אבל שאל את הפרה כו' – אם היה עמו בשעת אונסים ולא היה עמו בשעת שאלה, חייב, ללא הוא שאלה בצעלים לאפטורי אה"כ היה עמו בשעת רע"ב – (א) השואל את הפרה ושאל בעלה עמה – אם היו בעלים של פרה אצל השואל לעשות מלאכתו, בין שהיו שאלים אצלו או שכורים, בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת, אם מתה פטור: שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם – והכי

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

שאלה: שנאמר בעליו חין עמו שלם ישלם – והכי אשמועינן קרא בעליו, חין עמו בשעת שלם ישלם:

(ב) השואל את הפרה, שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, שאלה היום ושכרה למחר, שכר אחת ושאל אחת, ומתה, המשאל אומר שאלה מתה, ביום שהיתה שאלה מתה, בשעה שהיתה שאלה מתה, והלה אומר איני יודע, חייב. השוכר אומר שכורה מתה, ביום שהיתה שכורה מתה, בשעה שהיתה שכורה מתה, והלה אומר איני יודע, פטור. זה אומר שאלה וזה אומר שכורה, ישבע השוכר ששכורה מתה. זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע, יחלקו:

ומתוך שאינו יכול לשבע משלם: ישבע השוכר שכורה מתה – הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קי"ל טענו חטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים, והכי נמי מה שהודה לו לא טענו ומה שטענו לא הודה לו, ומה מקום יש לשבועה זו. להכי מוקמינן בגמרא, דשבועה זו על ידי גלגול, דאמר ליה אשתבע לי שבועת השומרים שאתה חייב לשבע לי דכדרכה מתה, ומגו דמשתבע דכדרכה מתה משתבע נמי על ידי גלגול דשכורה מתה: יחלוקו – מתניתין סומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקים. ואינה הלכה. אלא הלכה המוליא מחזירו עליו הראיה, וישבע הנשבע שאינו יודע ופטור:

רע"ב – (ג) המשאל אומר שאלה מתה – ואתה חייב באונסיה: איני יודע – שוכרה מתה. ופטור אני מן האונסים: חייב – הא מתניתין לא אפשר לאוקמה כמשמעה, דהא קיימא לן מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור. להכי מוקמינן לה בגמרא כגון שיט עסק שבועה לאורייתא ביניהם, כגון דאמר ליה שתי פרות מסרתי לך, חד יומא בשאלה וחד יומא בשכירות, ומתו תרוייהו בעידן שאלה ואמר ליה שואל, חדא חין, בעידן שאלה מתה, וחדא לא ידענא. והוי ליה מודה במקלט וחייב שבועה, ומתוך שאינו יכול לשבע משלם. ודמיא להך מנה לי בידך ואמר ליה היאך חמשין ידענא וחמשין לא ידענא, הוי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לשבע

(ג) השואל את הפרה, ושלחה לו ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו, או ביד בנו, ביד עבדו, ביד שלוחו של שואל, ומתה, פטור. אומר לו השואל שלחה לי ביד בני, ביד עבדי, ביד שלוחי, או ביד בנו, ביד עבדי, או ביד בנו, ביד שלוחי, או ביד בנו, ביד עבדי, ביד שלוחי, ואמר לו השואל שלח, ושלחה ומתה, חייב. וכן בשעה שמתחזקה:

עשאו שליח בעדים אינו מתחייב על ידו באונסים, דהכי קאמר ליה, אינש מהימנא הוא אי בעית לשדורי בדיה שדר: אמר לו השואל שלחה לי וכו' – ביד עבדך, חייב. האי עבדך בעבד עברי קאמר, דאילו עבד כנעני יד עבד כיד רבו והוי כאילו לא ינאת מרשות משאל וכאילו המשאל עצמו הולוכה לו ופטור השואל אם נאנסה בדרך: וכן בשעה

רע"ב – (ג) ביד בנו – המשאל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאל: או ביד בנו ועבדו ושלוחו של שואל – פטור אם מתה בדרך. והאי שלוחו של שואל איכא דמוקי לה (בב"ק דף ק"ד) בשכירו ולקיטו שדר בביתו. אבל לא עשאו שליח בעדים. דאי איכא עדים לשליח שוייה, חייב השואל באונסיה משמסרה לו. ואיכא דאמרי אפילו

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

כשמחזירה צחוך ימי שאלתו שהוא חייב צאונסיה. אבל אם החזירה לאחר ימי שאלתו, דין שומר שכר יש לו [הואיל ונהנה ממנה] ולא דין שואל, ואם שלחה ביד בנו ועבדו או שלוחו. בין שלו בין של משאיל, ונאנסה בדרכו, פטור:

שמחזירה – אם שלח השואל ביד בנו ועבדו או שלוחו או ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאיל, לא ינאת מרשותו של שואל עד שהבא ביד המשאיל, ואם נאנסה בדרכו, חייב. אמר לו המשאיל שלחה לי, או שאמר השואל הרניי משלחה וכו', ואמר לו המשאיל שלח, ושלחה ונאנסה בדרכו, פטור. ומתניתין דוקא

(ד) הַמְחַלֵּף פָּרָה בַחֲמוֹר וְיִלְדָה, וְכֵן הַמּוֹכֵר שְׂפָחְתוֹ וְיִלְדָה, זֶה אוֹמֵר עַד שֶׁלֹּא מִכְרָתִי, וְזֶה אוֹמֵר מִשְׁלָקְחָתִי, יַחֲלֹקוּ. הָיוּ לוֹ שְׁנַי עֲבָדִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכֵן שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, זָכָה בַגְּדוֹל. הַמּוֹכֵר אוֹמֵר קָטָן מִכְרָתִי, וְהִלָּה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵין לוֹ אֶלָּא קָטָן. זֶה אוֹמֵר גְּדוֹל וְזֶה אוֹמֵר קָטָן, יִשְׁבַּע הַמּוֹכֵר שֶׁהַקָּטָן מְכָר. זֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ וְזֶה אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יַחֲלֹקוּ:

שהוא, לפיכך אין ידוע אם ילדה אם לא ילדה: יחלוקו – ומתניתין סומכוס היא, ולית הילכתא כוותיה: זה אומר גדול זה אומר קטן – זה אומר דמי עבד גדול זה אומר דמי עבד קטן. לאילו עבד ממא. הא קיימא לן דאין נשבעין על העבדים. ועוד, מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, ולא היה כאן מקום לשבועה:

רע"ב – (ד) המוכר שפחתו וילדה – דעבד כנעני נקנה בכסף, וכשנתן המעות נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא. ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעבד שלו, או לאחר שילדה והולד של בעלים. אבל פרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה, וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר אי לא ילדה, להכי אינטריך למתני המחליף, דעל ידי חליפין כיון שמשך האחד נקנה האחר בכל מקום

(ה) הַמּוֹכֵר זֵיתָיו לְעֵצִים, וְעָשָׂה פָּחוֹת מִרְבִּיעֵית לְסָאָה, הָרִי אֵלָיו שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים. עָשָׂה רְבִיעֵית לְסָאָה, זֶה אוֹמֵר זֵיתִי גְּדֹלָה, וְזֶה אוֹמֵר אֶרְצִי גְּדֹלָה, יַחֲלֹקוּ. שִׁטְף נִהָר זֵיתָיו וּנְתַנָּם לְתוֹף שָׂדֵה חֲבֵרוֹ, זֶה אוֹמֵר זֵיתִי גְּדֹלָה, וְזֶה אוֹמֵר אֶרְצִי גְּדֹלָה, יַחֲלֹקוּ:

לבעל הזיתים: זה אומר ארצי גדולה יחלוקו – בגמרא מוקי לה כגון שטוף נהר הזיתים עם גושיהו, דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולים לחיות על ידו, ומפני כן הם פטורים מערלה. וכל שלש שנים הראשונות הוא דיחלוקו, דלע"ג דקרקע של זה מגדלן, מכל מקום אי לאו גושיהו לא הוי מצי אכיל מנייהו משום ערלה. אבל לאחר שלש שנים הכל לבעל הקרקע, דאמר ליה, אי אנא נטעי, לאחר שלש מי לא הוה אכילנא:

רע"ב – (ה) המוכר זיתיו לעצים – שיקוף אותו לשרפס, והשהה אותו בקרקע: ועשו – זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן: הרי אלו של בעל הזיתים – דבפחות מרביעית לא קפדי אינשי. ורביעית שאמרו, חוץ מן ההולאה שהוא מוסיף במסיקתו ובעלירתו. ומתניתין בשמכר זיתיו על מנת לקוץ סתם. אבל אם אמר לו לקוץ מיד, אפילו פחות מרביעית לבעל הקרקע. ואם אמר לקוץ לכשתרעה, אפילו יותר מרביעית

(ו) הַמְשִׁבִּיר בֵּית לְחֵבְרוֹ בַּיּוֹמֹת הַגְּשָׁמִים, אֵינּוּ יָכוֹל לְהוֹצִיאָו מִן הַחֶגֶג וְעַד הַפֶּסַח, בַּיּוֹמֹת הַחֲמָה, שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבַפְּרָבִים, אֶחָד יְמוֹת הַחֲמָה וְאֶחָד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. וּבַחֲנִיּוֹת, אֶחָד עֵירוֹת וְאֶחָד פְּרָבִים, שְׁנַיִם עָשָׂר

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

חדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר, חנות של נחתומים ושל צבעים, שלש שנים:

שיוציאו: ובכרכים – שהכל נמשכים סם לגור והבחים אין מנוין לשכור, כריך להודיעו י"ב חודש קודם יציאתו, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. וכשם שמשכיר כריך להודיע, כך שוכר כריך להודיע, בעיירות שלשים יום ובכרכים שנים עשר חודש. ואם לא הודיעו אינו יכול ללכת אלא נותן לו שכרו: של נחתומים ושל צבעים שלש שנים – מפני שהקיפו מרובה לזמן ארוך. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

(ו) המשפיר בית לחברו, המשפיר חייב בדלת, בנגר, במנעול, ובכל דבר שמעשה אמו. אבל דבר שאינו מעשה אמו, השוכר עושהו. הזבל, של בעל הבית, ואין לשוכר אלא היוצא מן התנור ומן הכירים בלבד:

מעלמא. דאי מתורי לשוכר, הזבל של הסוכר: היוצא מן התנור – אפר ונעשה זבל:

רע"ב – (ו) המשכיר בית לחברו – סתם: בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח ובימות החמה שלשים יום – כלומר, אם בא להוציאו קודם הפסח כריך שודיענו שלשים יום מימות החמה, דהיינו מט"ו באלול שמסם שלשים יום עד החג שהוא התחלת ימות הגשמים. ואם לא הודיעו מט"ו באלול, אינו יכול להוציאו עד הפסח. וממילא שמעינן שהמשכיר בית סתם בימות החמה, כריך להודיעו שלשים יום קודם

רע"ב – (ז) ובנגר – שנועליו בו את הדלת ותוחזים אותו בקורת האסקופה: הזבל של בעל הבית – וכגון שנעשה זבל מתורי לחתו

(ח) המשפיר בית לחברו לשנה, נתעברה השנה, נתעברה לשוכר. השפיר לו לחדשים, נתעברה השנה, נתעברה למשפיר. מעשה בצפודי באחד ששוכר מרחץ מחברו בשנים עשר זהב לשנה, מדינר זהב לחדש, ובא מעשה לפני רבן שמעון בן גמליאל ולפני רבי יוסי, ואמרו יחלקו את חדש העבור:

מדינר זהב לחודש, יחלוקו, ללא ידעין אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומעשה נמי וכו'. ואין הלכה כרשב"ג ור' יוסי. אלא הלך אחר פחות שבשנות. דקרקע בחזקת מרה קיימא. לפיכך כולו למשכיר, בין שהיה לשון ראשון פחות בין שהיה לשון אחרון פחות:

רע"ב – (ח) נתעברה לשוכר – לא ירבה לו שכר חודש, שהעבור בכלל שנה: מעשה בצפודי – בגמרא פריך, מעשה לסתור, דהא רישא תנא או כולה לשוכר או כולה דמשכיר, ומייתי מעשה דיחלוקו. ומשני, חסורי מחסרה והכי קתני, ואם אמר לו צ"צ זהובים לשנה

(ט) המשפיר בית לחברו ונפל, חייב להעמיד לו בית. היה קטן, לא יעשנו גדול, גדול, לא יעשנו קטן. אחד, לא יעשנו שנים, שנים, לא יעשנו אחד. לא יפחת מהחלונות ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם:

בית זה אני משכיר לך, ונפל, אינו חייב לבנותו. ואם אמר לו בית סתם, יעמיד לו מקום שיקרא בית, בין גדול בין קטן:

רע"ב – (ט) חייב להעמיד לו בית – ולימי שירתו: היה גדול לא יעשנו קטן וכו' – והוא דהראה לו בית ואמר לו בית כזה אני משכיר לך. אצל העמידו על הבית ואמר לו

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

גמרא – בבא מציעא דף פה' ע"א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל המלמד את בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם מאי אמר ה' אמר הקדוש ברוך הוא אני ערב לך בדבר זה מאי מעתה ועד עולם אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקריוהו לא ימושו מפיו יתיב ארבעים תעניתא אחרוני ואקריוהו לא ימושו מפיו ומפי זרעך יתיב מאה תעניתא אחרוני אתא ואיקריוהו לא ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה:

(ע"ב) אמר רב חמא מאי דכתיב בלב נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע בלב נבון תנוח חכמה זה תלמיד חכם בן תלמיד חכם ובקרב כסילים תודע זה תלמיד חכם בן עם הארץ אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא קיש קיש קריא אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מאי דכתיב קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו אטו לא ידעינן דקטן וגדול שם הוא אלא כל המקטין עצמו על דברי תורה בעולם הזה נעשה גדול לעולם הבא וכל המשים עצמו כעבד על דברי תורה בעולם הזה נעשה חפשי לעולם הבא:

רש"י על הגמרא

תעניתא – שלא תפסוק תורה מזרעו: תודע – מודיע לכל ומתפאר בכתרה: בן עם הארץ – היינו בקרב כסילים, משפחת כסילים: איסתירא בלגינא – סלע אחד בלגינא: קיש קיש קריא – מתקשקש ומשמיע קול, ואם היה מלא סלעים לא היה משמיע קול:

אם תשוב – ישראל למוטב בתוכחתך ואשיבך אלי ולפני תעמוד, הקדוש ברוך הוא אמר לי שאעמוד ואתקיים לפניו, אם אוכל להשיבכם: יקר מזולל – תלמיד חכם מעם הארץ: מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם – הקדוש ברוך הוא אמר כך אני ערב מעתה שלא ימוש עד עולם: ארבעין

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

זוהר – משפטים דף קכ"ה ע"א

זכאין אינון ישׂראל מפל עמין עובדי עבודת פוכבים ומזלות, דמריהון קרי עלייהו, (דברים יד) ובך בחר יי להיות לו לעם סגלה. וכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה ליי אלהיך (וכלא חד מילה) וכתוב (דברים יד) בנים אתם ליי אלהיכם וגו'.

תא חזי, בשעתא דישראל לא אתכשרו עובדייהו, מה פתיב, (ישעיה א) עמי נוגשיו מעולל ונשים משלו בו. משלו בו דייקא, והא אוקימנא מלי ברזא דספרא דשלמה מלכא. והכי אשפחן ביה. תו אשפחאן, דכל מאן דאכיל האי מיכלא דאתחבר פחדא. (או) בשעתא חדא, או בסעודתא חדא. ארבעין יומין אתחזיא גדיא מקלסא בקלפוי, לגבי אינון דלעילא, וסיעתא מסאבא (דף קכ"ה ע"ב) מתקרבין בהדיה, וגרים לאתערא דינון בעלמא, דינון דלא קדישין:

ואי אוליד בר באינון יומין, אוזפין ליה נשמתא, מסטרדא אחרא, דלא אצטריכא. וכתוב (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים וגו'. אתי לאסתאבא, מסאבין ליה ודאי. דכתוב, (ויקרא יא) ונטמתם בם, חסר א', מסאבנתא אטימא מפלא, דלית דשו לאתדפאא הכי, בשאר זיני דמסאבנתא דמתדפין. ותו, דמסתפי מחיון בישו, דהא בעינייהו גדיא אשתכת, ויכיל לאתזקא, דהא צלמא דבר נש אתעבר מניה:

רבי ייסא, שרי למיכל לתרנגולא בגבינה או בחלבא. אמר רבי שמעון אסיר לה דלא יהיב איניש פתחא לזינין בישין. לה לה אמרין גזירא, סחור סחור לכרמא לא תקרב. ודאי אסיר לה הוא, דחומרא אית ביה, פבעירא לשחיטה. ומאן דשרי האי, מה פתיב (עמוס ב) ותשקו את הנזירים יין, מאן דשרי האי, כמאן דשרי האי. וכתוב (דברים יד) לא תאכל כל תועבה, כל, לאכללא פלא:

הלכה – הרמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ב'

(ז) מי שירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות קודם שתנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם היה מתיירא שמא תנץ החמה קודם שיקרא יתכסה במים שהוא עומד בהן ויקרא ולא יתכסה לא במים הרעים שריחן דע ולא במי המסדה ולא במים צלולין מפני שערוותו נראית בהן אבל מתכסה הוא במים עכורין שאין ריחן דע וקורא במקומו:
(ח) הקורא קריאת שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו כדי שלא תהיה קריאתו עראי ואם עשה כן אע"פ שיצא ידי חובתו הרי זה מגונה וצריך להשמיע לאזנו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזנו יצא וצריך לדקדק באותיותיו ואם לא דקדק יצא:

חק לישראל – פרשת משפטים יום ד'

מוסר – מלוקט מספרי מוסר

כְּשֶׁרוּצָה לְשֹׁכֵב בְּלַיְלָה יִזְהַר לְקִרְוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמַּטָּה כְּהוֹגֵן תִּיבָה בְּתִיבָה וְסִדָּר קְרִיאַת שְׁמַע כְּכַתוּב בְּסִפְרִים וַיֹּאמֶר וְדוּי כְּכַתוּב שָׁם וּבִתְחִלַּת שְׂכִיבְתוּ אִם יָכוֹל יִהְיֶה רַחֵם אֵיזָה פְּסוּק אוֹ דָּבָר תּוֹרָה וְהוּא תּוֹעֵלֶת גְּדוּלָה לְהַנְצִיל מִקְרִי כִּי יִשָּׁן מִמֶּשׁ מִתּוֹךְ דְּבָרֵי תּוֹרָה וְעֵץ חַיִּים הִיא לְדָבֵק בְּחַיִּים. וְאַזְהָרָה שְׁמַעֲנוּ כִּי בִתְחִלַּת שְׂכִיבָה יִשָּׁן עַל צַד שְׂמָאל וּמִלְבָּד שְׁעַל פִּי הַרְפּוּאָה טוֹב לְגוֹף לִישָׁן בִּתְחִלַּת הַלַּיְלָה עַל צַד שְׂמָאל גַּם הוּא רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ שְׁמַכְנִיעַ צַד שְׂמָאל. וַיִּדְיַעַת הַהֶפְכִּים אַחַת הִיא כְּטַעַם לְשִׁיד כֵּן הַשׁוֹכֵב עַל צַד יְמִין מִגְּבִיר צַד שְׂמָאל בְּעִשׂוֹתוֹ וְלִ"ז אַחֲ"ז לְקִרְוֹ"א לֹא רַחֲמָנָא לִיצְלָן וּבִיּוֹתֵר צָרִיף לְזָהָר מִדְּבָרִים אֱלוֹ בְּהִיוֹתוֹ בְּעַל תְּשׁוּבָה כִּי הַחוּטָא אִין מְדַקְדָּקִין עִמּוֹ עַל שְׂמָאל שְׁהוּא יְמִין אֲבָל בְּעַל תְּשׁוּבָה רּוֹדְפִין אַחֲרָיו וְצָרִיף לְזָהָר: